

MICHAELA FIŠEROVÁ:

Dekonstrukce podpisu. Jacques Derrida a opakování neopakovatelného

Praha: Togga 2018, 330 s.

Michaela Fišerová je autorkou, jejíž starší texty jsou v prostředí vizuální teorie, mediálních studií a filozofie plně etablovány, je proto nutné věnovat pozornost i její nejnovější publikaci *Dekonstrukce podpisu. Jacques Derrida a opakování neopakovatelného* (Fišerová 2018), která byla publikována nakladatelstvím Togga. Samotný název publikace nenechá čtenáře na pochybách, že i tentokrát se věnuje autorům a problémům spjatým především s francouzským post-strukturalismem. Výjimečnost této publikace spočívá nejen ve výběru tématu. Jedná se o výsledek dlouholetého výzkumu a představuje velice pečlivě vystavěnou argumentační architekturu řešení komplexních problémů. V porovnání se staršími texty, zejména s monografií *Partager le visible. Repenser Foucault* (Fišerová 2013) vydanou pařížským nakladatelstvím L'Harmattan¹, autorka klade ještě větší důraz na kritický pohled zvažující možnosti Derridovy de-konstrukce.

Autorka vtahuje čtenáře do prostředí složitého filozofického problému analýzy vlastnoručního podpisu skrze jednoduché otázky: co je podpis a jak jej používáme. Poukazuje přitom na samozřejmost očekávání spjatých s jeho častým užíváním. Situaci posléze ilustruje na jednoduchém příkladu, kdy je institucí vyžadována identita podpisového vzoru potvrzující totožnost subjektu (Fišerová 2018, 9). Samotný text monografie je pak rozdělen do dvou hlavních částí značících dva dominující přístupy k podpisu, a to pozici diskurzivních očekávání legální mediační politiky a metafyzická očekávání v perspektivě dekonstrukce.

V případě diskurzivních očekávání inspirovaných koncepcí smluvní sémiotiky Umberta Eca autorka postupně zkoumá prostředí grafologie a jejích psychologických implikací vytvářejících obraz duše založený na předpokladu přirozenosti

¹ Metodologickou inspirací této knihy byla Derridova koncepce dekonstrukce, pomocí níž autorka představila invenční způsob modifikace Foucaultovy archeologie.

a z něho vyplývajícího nutného zrcadlení pisatelovy psyché. Pokračuje představením forenzní analýzy mapující hranice podobnosti pomocí komparace množství grafických stop, tj. analýzy motivované předpokladem nalezení autentického znaku a di-gitální kryptografie vymykající se oběma předešlým předpokladům fungujícím na principu exaktní hodnoty arbitrárního kódu. Autentifikace tak probíhá bez nutné účasti fyzických subjektů. Jelikož se stopa analogového podpisu mění na číselný kód, nemůžeme v případě nových médií uvažovat o legitimizaci opírající se o předpoklady přirozenosti ani autentičnosti (Fišerová 2018, 82 – 83, 100). Autorka upozorňuje na to, že všechny jí zmíněné diskurzy podpisu lze vnímat hierarchicky, z čehož vyplývá i jejich větší, nebo menší legislativní platnost, přičemž elektronický podpis je možné vidět jako prozatímní završení této evoluce (Fišerová 2018, 103). V tomto místě textu je možné polemizovat o tom, jestli se vlivem remediace podpisu mění metafyzická očekávání s ním spjatá. Tedy jestli se zásadně mění pojetí autenticity, jestliže je možné uvažovat o procesu digitalizace podpisu genealogicky. Stále jsme totiž vábeni obrazem, na jehož počátku je performativní gesto pisatele, které komprimuje specifická metafyzická očekávání.

Snad i právě proto je druhá část knihy věnována výhradně politice významu vlastnoručního podpisu, autorka se zde zabývá dekonstrukcí předpokladů vědecké analýzy vlastnoručního písma v oblasti grafologie a písmoznalectví. Metodologické užití Derridovy dekonstrukce je přitom autorkou legitimizováno tím, že podpis nefunguje jako pouhé slovo, které by bylo možné bezezbytku analyzovat lingvisticky nebo logicky, ale chápe jej ve formě konvenčního znaku, tedy jako záznam jména i jako písmo – předlingvistický obraz, který dovoluje uchopit podpis coby výtvarnou kompozici (Fišerová 2018, 127, 246). V úvodní pasáži druhé části autorka čtenáři představuje nejen koncepční základ a stěžejní pojmy dekonstrukce, ale především poukazuje na limity dekonstrukce vůči sémiotice a mediační politice, jelikož dekonstrukce negeneruje vědecky pozitivní diskurz, ale pohybuje se jaksí podél problému v prostoru aporetické negativity. Coby problematický autorka rovněž určuje fakt, že Derridovo pojetí textu obsahující jakýkoliv způsob rytmizace záznamu, nebo artikulace upozaduje specifické materiální vlastnosti jednotlivých médií (Fišerová 2018, 155).

Metafyzická očekávání, jak tyto sdílené předpoklady autorka pojmenovává (Fišerová 2018 107), jsou dekonstruována pomocí třech aporií, a to 1) přirozené podobnosti, 2) autentické stopy a 3) totožného zopakování. Aporie samy jsou generovány subverzivní přítomností peirciánských kategorií prvosti, druhosti a třetíosti, které se promítají i do toho, na jakých úrovních autorka vlastnoruční podpis uchopuje. Určuje jej jako *tvar/obraz/výraz*; stopu/otisk/obraz a jako napsané *jméno/slovo/atribut*.

Aporie prvního stupně spočívá v tom, že styl, se kterým je spjata jedinečná přirozenost, zaniká v mechanickém opakování podpisu. Podpis je vždy obrazem předešlého obrazu. Na úrovni druhosti, aporie autenticity operující nutně v logice binárních opozic falza a originálu, se opírá o stopu jako doklad jedinečné přítomnosti pisatele, ovšem z hlediska dekonstrukce je možné vnímat podpis jako stopu stylu, tedy jako více či méně podobný obraz. Aporie třetíosti, tedy totožného

zopakování garantující identitu pisatele, pak spočívá v diskurzivně uznané a sdílené míře variování prvků, které ovšem předpokládají udržitelnost stylu.

Problémem Derridovy dekonstrukce, na který autorka poukazuje, je již výše zmiňovaná nemožnost pozitivního uvažování, nebo generování znaků, na kterém by bylo možné založit podpis jako znak určující legální mediační politiku, a právě tento nedostatek dekonstrukce autorka vyrovnává zavedením pojmu metafyzická očekávání, která nejsou omezena na sdílené předsudky, ale jsou definována coby interpretační nároky spjaté s materialitou znaku (Fišerová 2018, 290). Z hlediska dekonstrukce by vlastnoruční podpis neměl žádnou vědecko-právní platnost. Její perspektiva neumožňuje rozpoznání pisatele ani důkaz autenticity, z níž by vyplývala občanská identifikace. Jak autorka trefně shrnuje, v intencích dekonstruovaných metafyzických očekávání je vlastnoruční podpis „příznakem identity, o které se domníváme, že jí jeho prostřednictvím dosahujeme“ (Fišerová 2018, 292). Nicméně v naší společnosti má podpis právní váhu a je každodenně užíván coby přirozený znak identifikace. Fišerová se proto nutně navrácí zpět k mediální sémiotice, která, poučena dekonstrukcí, dokáže o vlastnoručním podpisu uvažovat pozitivně jako o znaku pojícím mediálně-metafyzické i kontextuálně diskurzivní očekávání.

Knihu Michaely Fišerové *Dekonstrukce podpisu. Jacques Derrida a opakování neopakovatelného* je nutné vnímat jako významný přínos v oblastech filozofie, sémiotiky i mediálních studií. Zabývá se tématem, které z výše zmíněných perspektiv ještě nebylo více uceleně analyzováno a předkládá tak originální závěry. Problém spjatý s reprodukováním a legitimizací vlastnoručního podpisu ukotvuje autorka v kontextu tradičních i současných filozofických textů. Díky srozumitelnosti jazyka, pregnantnosti formulací a definování předmětů analýzy autorka tímto textem otevírá prostor širokému spektru čtenářů bez toho, aniž by se uchýlovala ke zjednodušení nebo zkratkovitosti.

Tereza Sluková

Literatura

FIŠEROVÁ, M. (2013): *Partager le visible. Repenser Foucault*. Paris: L'Harmattan.

FIŠEROVÁ, M. (2018): *Dekonstrukce podpisu. Jacques Derrida a opakování neopakovatelného*. Praha: Togga

Tereza Sluková
Katedra Elektronické kultury a sémiotiky
Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
U Kříže 8
158 00 Praha 5
Česká republika
e-mail: ferkas@seznam.cz